

MLETAČKI RELJEFI XIV STOLJEĆA U DUBROVNIKU

CVITO FISKOVIĆ

U još uvijek neproučenom dalmatinskom kiparstvu XIV stoljeća, u čijim se djelima javlja gotika, ističe se pet mramornih reljefa na ogradi propovjedaonice uzidane na sjevernom zidu franjevačke crkve u Dubrovniku.

Većina pisaca koji su pisali o dalmatinskoj srednjovjekovnoj umjetnosti nisu ih ni spomenuli. A. Venturi je uočio 1908. godine vrstnost njenog majstora s gotičkim oznakama, primjetio njegove mletačke oznake i spomenuo je među kiparskim djelima XV stoljeća: »*A Ragusa un diligente e accurato maestro goticizzante scolpi il pulpito alla veneziana*«. F. Jurić je 1921. godine o propovjedaonici napisao: »*Lijepa je propovjedaonica u ovoj crkvi sva od mramora sa pet reljefnih figura koje se smjestiše u lukovne omalene nikije*«,¹ a desetak godina zatim spomenuo je i Lj. Karaman: »*Od propovjedaonica, građebnih u XV i u XVI vijeku, spomenut ću ukusnu propovjedaonicu iz konca gotičkog perioda u crkvi franjevacu u Dubrovniku; propovjedaonicu jedne domaće radionice, koja radi u pravcu majstora Jurja, u katedrali u Hvaru; propovjedaonicu u katedrali u Krku; propovjedaonicu u crkvi sv. Mihovila u Korčuli*«. ²

Njena ljepota je dakle bila uočena, ali ni njen oblik, stil i vrijeme postanka nisu određeni spominjani, pa su sudovi koje sam ovdje naveo veoma neodređeni, tim više što se ona po svojim dosada neobjavljenim reljefima koji pripadaju XIV stoljeću i po svom kasnijem baroknom obliku ne može ubrojiti među one koje Karaman spominje, a ni među ostale međusobno različite propovjedaonice dalmatinskih crkava. Njene reljefe sam datirao ranije u XIV stoljeće,³ a to datiranje je prihvatila zatim i Jovanka Maksimović povezivši ih sa još nekima uz skulpturu Dečana i njihova kruga.⁴

Treba, stoga, ovo vrijedno kiparsko djelo objaviti i određenije ga ocijeniti.

¹ A. Venturi, *Storia dell'arte italiana* VI str. 21. Milan 1908; F. Jurić, *Vod po franjevačkom samostanu Male Braće u Dubrovniku*, str. 45. Dubrovnik 1921.

² Lj. Karaman, *Umjetnost u Dalmaciji XV i XVI vijek*, str. 139. Zagreb 1933.

³ C. Fisković, *Prvi poznati dubrovački graditelji*, str. 98. Dubrovnik 1955.; C. Fisković, *Umjetničke veze između Italije i Dalmacije u Danteovo doba: Dante i mi*, str. 39. Zagreb 1965.

⁴ J. Maksimović, *Kotorski ciborij iz XIV veka i kamena plastika susjednih oblasti*, str. 28. Beograd 1961.

Propovjedaonica nije jedinstveni ni cjeloviti rad, već je naknadno sastavljena od starijih i novijih komada.

Njen poligonalni oblik je skladno raščlanjen i sastoji se od ograde, čiji dvostruki plitko profilirani polupilastrici nose istaknuti i raščlanjeni završni vijenac, a imaju jaka profilirana podnožja s nizom zubaca u donjem uvučenom dijelu. Donji konzolni dio je oblikovan poput svinute poligonalne polupiramide uobičajene u baroknom stilu, čije su lagano profilirane strane od izmjenično poredanog bijelog i sivoplavkastog mramora, a završavaju bijelom mramornom loptom.

U taj čvrsti okvir postavljeni su i poredani na ogradi reljefni svećaci kipovi klesani u bijelom mramoru, tako, da je izmjenična polihromija građe jedinstveno provedena i čini cjelinu slikovitom, iako nije iz istog vremena ni stila. Ovakav oblik propovjedaonice je nastao vjerojatno u drugoj polovici XVII stoljeća pri popravku franjevačke crkve, koja je nakon velike trešnje 1667. godine izgorila i tek 1684. godine bila obnovljena u baroknom stilu.⁵

U novi okvir propovjedaonice umetnuto je tada, kao što sam ranije bio istaknuo,⁶ pet starijih mramornih reljefa visokih 67 cm, a širokih 38 cm.

Srednji prikazuje Mariju na prijestolju s jastukom pred polukružnom plitkom nišom naslona. Jednostavni vanjski okvir prijestolja lagano je svinut pri sjedalu i ima samo niz udubelih pačetrovina. Ogrnuta dugim plaštem iz kojeg jedva proviruju vršci nogu, okrunjena širokom gotičkom krunom majka lagano podržava dijete koje joj neprimodno sjedi na krilu. Odjeveno je u dugu haljinicu, blagoslivlje desnicom, a u ljevici drži jabuku.

Uz taj središnji reljef je s jedne strane apostol Petar bujne kovrčave kose s evanđeljem i ključima u rukama, a s druge Pavao koji drži obim rukama rastvoreno evanđelje. Oba lika apostolskih prvaka su ogrnuta širokim plaštom pod kojim im vire prsti bosih nogu. Uz Petra je svetac u albi i tunici ogrnut širokom kazulom. Desnicom blagoslivlje, a ljevicom koju pokriva kazula drži knjigu. Uz Pavla je sv. Magdalena u širokom plaštu, duge spuštene kose sa zatvorenom okruglom zdjelom miomirisne masti u rukama. Svojim zaobljenim čvrstim licem pokajnica iz Magdale slični nekoj antičkoj matroni, a njen vitki lik je najuspjeliji zbog svog slobodnog stava i bogato naboranog laganog plašta.

Sva četiri lika su smještena u trodjelne gotičke lukove, podržane osmerostranim polustupićima lisnate stope i glavica s ugaonim volutama, niz koje puzi trolist i među kojima je četverolatični cvijet. Uz šiljaste lukove je trodjelno reljefno lišće. Dok su Petar i Pavao okrenuti lagano prema Mariji, ostala dva sveca su u frontalnom stavu. Svi su dakle međusobno simetrično povezani, pa se i po tome vidi da su i nekoć također činili cjelinu. Pri postavljanju u novu propovjedaonicu lomljeni su oso-

⁵ F. Jurić, o. c., str. 43.

⁶ C. Fisković, o. c., str. 98.

bito okomiti rubovi reljefa, neke glavice stupića i trodijeljni listovi, od kojih su četiri lista veća a četiri manja.

Po vitkosti Marije, po njenom stavu i kruni, po ukočenosti Kristovoj i po laganom okretaju apostolskih prvaka, po stilizaciji široke odjeće, oblikovanju lica, brada i kose svetačkih likova, pa i po izradbi glavica i lišća nad arkadicama, može se zaključiti da su svi ti reljefi sačinjavali jedinstveno djelo, možda pročelni dio neke rake poput onih iz XIV stoljeća u Italiji⁷ koje su i kod nas klesali u XV stoljeću Bonino Milanac i Juraj Dalmatinac u Splitu,⁸ a nepoznati rezbar možda i ranije u Ninu.⁹ Ali mogu biti i dijelovi nekog poliptiha kojih je također bilo u Dalmaciji od XIV do XVI stoljeća u Dubrovniku,¹⁰ u Splitu,¹¹ na Braču¹² i u Trogiru¹³ gdje ih se ne može smatrati »oltarnim pročeljima«,¹⁴ iako je onaj Firentinčeve škole upotrebljen naknadno kao oltarni antependij. Pojedini likovi dubrovačkog reljefa su zatim oklesani i odijeljeni da uđu i da se podrede novom okviru, propovjedaonici. Ona je radi njih i dobila svoj peterostrani oblik, koji se ne javlja u dalmatinskoj romanici ni gotici gdje su propovjedaonice, kao u Italiji u XIV—XVI stoljeću, uzdignute na stupove, a zatim na zidne konzole i nemaju donji oblik sličan piramidi.¹⁵ Na rubovima nekih reljefa se vidi kako su im listovi ili stupići bili odrezani i okresani, da se podrede novoj kompoziciji. To naknadno unašanje reljefnih svetaca na propovjedaonicu nije izuzetno, a moglo je u Dubrovniku biti učinjeno po uzoru nekih starijih ambona, pa i gotičko-renesansne propovjedaonice dominikanske crkve na čijoj su ogradi i u drugoj polovici XV stoljeća izrađeni reljefni sveci dominikanskog reda u nišama.

Svi su ovi sveci franjevačke propovjedaonice djelo jednog kipara gotičkog stila vještog u klesanju mramora, koji je inače u Dalmaciji rijetko obrađivan u XIV a još manje u XV stoljeću. Po stavovima njegovih likova, po izradi fizionomija i kose, po sagibanju odjeće i građevinskim motivima njegove kompozicije može se zaključiti da je pripadao krugu mletačkih gotičara iz sredine XIV stoljeća. Njegovi likovi podsjećaju pače na one bezimenog majstora nadgrobne rake mletačkog dužda Bartolomeja Gradeniga podignute u predvorju Markove bazilike nešto poslije njegove smrti 1342. godine,¹⁶ iako ih dubrovački reljefi nadilaze

⁷ V. sl. A. Venturi, *Storia d'arte italiana IV*, fig. 182, 198, 202, 219, 221, 225, 226, 395, 523, 641. Milano 1906.

⁸ C. M. Iveković, *Dalmatiens Architektur und Plastik*, t. 222, 1, 2 Wien.

⁹ Raka sv. Marceline, drvena škrinja u župnoj crkvi u Ninu s reljefnim svetačkim likovima, Gospom i simbolima evanđelista u nizu arkadica.

¹⁰ C. Fisković, o. c., sl. 21, 22.

¹¹ Poliptih Andrije Alešija na Marjanu.

¹² V. sl. Brački zbornik 4, str. 164, 173. Zagreb 1960.

¹³ V. sl. C. M. Iveković, o. c. Textheft sl. 18. Wien 1927.

¹⁴ Lj. Karaman, o. c., str. 87. Bilješka 87.

¹⁵ Taj običaj traje i kasnije. Među kasnijima ističe se skoro nepoznata kamena propovjedaonica na konzolama u staroj franjevačkoj crkvi Makarske još uvijek iskićena renesansnim arkadicama i vijencima.

¹⁶ V. sl. L. Planiscig, *Geschichte der Venezianischen Skulptur im XIV Jahrhundert*, tabla XIII, str. 97. Wien—Leipzig 1916.

svojom vitkošću. Pačetvorine udubene na Marijinu prijestolju vide se i na svetačkim prijestoljima mletačkih gotičkih reljefa tog stoljeća,¹⁷ kao i trodjelni listovi uz arkadice.¹⁸ Glavice sa središnjim cvijetom i ugaonim voluticama niz koje puži trolist su rjeđe u XIV stoljeću, one se pače javljaju češće u dalmatinskom graditeljstvu XV stoljeća,¹⁹ ali im lišće nije onako jednostavno kao na dubrovačkoj propovjedaonici, već kovrčasto i izrezuckano na način cvjetne gotike. Bitni dio reljefa, svetački likovi, nedvojbeno pripadaju Trečentu, po svim svojim dosljedno provedenim stilskim oznakama koje se upotpunjuju ikonografskim. Svetac u kazuli, na primjer, još drži knjigu rukom pokrivenom istom tom kazulom po bizantinskom načinu, koji se sreća na mletačkim i dalmatinskim trečentističkim likovima,²⁰ da se jače istaknu sadržaj i značaj knjige, ili nekog drugog liturgijskog predmeta i svetačkog simbola. Ovakav svetac je prikazan s istim ikonografskim obilježjem i u jednakom stavu na jednom mletačkom reljefu iz XIV stoljeća koji je dospio u Beč kamo su

¹⁷ *Ibid.* t. XVI, XVII, XXIII.

¹⁸ *Ibid.* sl. 103.

¹⁹ C. M. Iveković, o. c. t. 46, 47, 61. Spomenut ću dva primjera ovakve glavice koji se mogu vremenski odrediti. Dva stupa u Arheološkom muzeju u Splitu koja potiču iz tog grada imaju takove glavice. Na njima su renesansni grbovi u štitovima renesansnog oblika »konjske glave«, jedan Mletačke Republike, a drugi splitskog gradskog kneza i kapetana Nikole Micheli, koji je kneževao od 1472. do 1475. godine ili Maphea Micheli, koji je kneževao od 1515. do 1517. godine (G. Novak, *Povijest Splita II*, str. 268—269. Split 1961; J. C. Wagenseil, *Der Adriatische Löw*, tabla 9. Altdorf 1704.) U dvorištu Papalićeve palače, u kojoj je Muzej grada Splita, je kruna zdenca s Papalićevim grbom s inicijalima N. P. i godinom MDLXV, izrađena u obliku glavice s ugaonim volutama iz kojih se spušta gotički list.

Lj. Karaman smatra da se ovakove glavice javljaju u Dalmaciji i u Italiji posljednjih godina XV stoljeća i to pri prijelazu gotike k renesansi. O. c. str. 36, bilješka 11. Doista se čini da on ima pravo kada tvrdi, da je drugi kat zvonika trogirске stolne crkve, gdje se nalazi takova glavica, iz trećeg ili četvrtog desetljeća XV stoljeća. Također se može tvrditi da je glavica sred zapadne bifore južnog pročelja zvonika kasnije umetnuta, jer je njen stup pri vrhu zakrpljen, a njeni koluti su okrugli a ne poligonalni kao kod glavica ostalih bifora ovog kata. Takvih glavica je mnogo biti i u prvoj polovici XV i u XIV stoljeću, kako se vidi i na reljefima dubrovačke propovjedaonice. Pače može biti da ih je bilo u XIV stoljeću, jer i u Muzeju grada Splita ima jedna glavica tog tipa, koju bi se po njenoj vitkosti moglo datirati u to stoljeće.

U jednom dvorištu sred Trogira nalazi se, odijeljena od svog prvotnog mjesta i namjene, glavica s grbom trogirске obitelji Kažotića također s ugaonim listovima povinutim niz četiri volute koje se može po obliku grba datirati u XIV stoljeće kada se ta obitelj isticala. Nažalost, danas se ne može znati kojoj je zgradi ta glavica pripadala.

U samom Dubrovniku postoji također jedna glavica ovog tipa s četiri ugaone volute pod kojima se povijaju akantovi listovi. Nalazi se sred gotičke bifore na jednoj kući u istočnom dijelu Pelina, sučelice romaničkoj crkvi sv. Jakova, a između Zlatarske i Kovačke ulice. Ta bifora, sred koje je grb sa slovom R, po svom obliku jednako kao i zupci uništenog prozora na istočnoj strani te kuće ne sliči na ostale bifore XV stoljeća u Dubrovniku i mogla bi se datirati u XIV stoljeće. (Vidi slike).

Prema tome poluglavice na arkadicama reljefa franjevačke propovjedaonice u Dubrovniku spadaju također u XIV stoljeće, iako se ponavljaju, kao što vidjesmo, u Splitu u toku XV i XVI stoljeća.

²⁰ V. sl. L. Planiscig, o. c. sl. 5, 26. P. Toesca, *Il Trecento*, sl. 369, 370. Torino 1951. *Muzej i zbirke grada Zadra*, str. 124 (relikvijarij sv. Krševana iz 1326. godine). Zagreb 1954.

odnašana umjetnička djela i iz Dalmacije,²¹ a i na jednom dubrovačkom reljefu iz tog vremena, koji smo pred nekoliko godina spojili i izložili u riznici smještenoj i uređenoj u obnovljenoj dvorani kapitula dubrovačkog franjevačkog samostana. Nije pače isključeno, da su se kipari tog reljefa u kapitolu povelili svojim rasporedom za reljefom uzidanim u propovjedaonicu, samo što su prema narudžbi izmijenili likove svetaca, a svecu u kazuli i albi postavili biskupsku mitru. Nisu, naravno, dostigli vrsnoću ni istančanost majstora reljefa sa propovjedaonice koji su ljepše i vještije izrađeni, kao što sam već ranije bio utvrdio.²²

Reljefe propovjedaonice se ne može uporediti s dečanskom skulpturom ni njenim krugom, jer reljefni likovi lunete zapadnih i južnih vrata, prozora priprate i prozorskih okvira manastirske crkve u Dečanima zaostaju za njima.²³ Ne može ih se upoređivati ni s ostalim dalmatinskim reljefima XIV stoljeća: sa zadarskim na luneti središnjih vrata stolne crkve iz 1324. godine²⁴ i sv. Mihovila,²⁵ s reljefom Gospe sa sinom i anđelima u sv. Krševanu²⁶ koji bi se mogao datirati u kraj XIV ili početak XV stoljeća, ali se nikako ne može smatrati da prikazuje sv. Anu,²⁷ jer dijete ne drži knjigu kao Marija u krilu Ane,²⁸ već jabuku i pticu, attribute s kojima se često prikazuje mali Krist. C. Cecchelli je pogrešno smatrao da je ovaj reljef djelo nekog nevještog sljedbenika Ivana Dalmatinca,²⁹ tj. Duknovića, a to je, naravno, isključeno, jer reljef pokazuje oznake mletačkog kiparstva XIV stoljeća, u kojemu je čest i slični motiv anđela koji drže i rastvaraju zastor.³⁰

Reljefi dubrovačke propovjedaonice nemaju jače stilske veze ni s ostalom dalmatinskom trećentističkom skulpturom: reljefom koji predstavlja učitelja među đacima u zadarskom muzeju, a ikonografski slični na one u Bolonji i u Modeni,³¹ ni s kipovima Navještenja majstora Mavra na ciboriju trogirске stolne crkve,³² ili s istim motivom, likovima Marije i Gabrielja, mletačke škole na raci bl. Ivana u toj crkvi i na nekoj rastavljenoj raki kojoj su ulomci uzidani vrh pročelnih vrata Karmelske Gospe u Trogiru,³³ koji se nalaze i na mletačkim sarkofazima XIV sto-

²¹ V. sl. L. Planiscig, o. c. t. XIX.

²² C. Fisković, o. c., str. 98.

²³ Uporedi Vl. Petković—Đ. Bošković, *Dečani*, t. XXVIII—XXXI, XXXIII XL, XLI. Beograd 1941.

²⁴ V. sl. C. M. Iveković, o. c., t. 124.

²⁵ V. sl. *Ibidem*, t. 157.

²⁶ V. sl. *Ibidem*, t. 149.

²⁷ I. Petricoli, *Zadar, Turistički vodič*, str. 45. Zadar 1962.

²⁸ L. Réau, *Iconographie de l'art chrétien III*, str. 94. Paris 1958.

²⁹ C. Cecchelli, *Zara, Catalogo delle cose d'arte e di antichità*, str. 156. Rim 1932.

³⁰ Uporedi L. Planiscig, o. c., t. 16 sl. 73, 78, 84, 103.

³¹ V. sl. C. M. Iveković, o. c., t. 127 c; A. Venturi, o. c. III, sl. 649, 650, 651, 660, 717; L. Planiscig, o. c., sl. 44, 45; Lj. Karaman, o. c. str. 13.

³² V. sl. C. M. Iveković, o. c., t. 23; Lj. Karaman, *Portal majstora Radovana u Trogiru*, *Rad JAZU* knjiga 262, str. 74. Bilješka 130. Zagreb 1938; C. Fisković, *Zadarski srednjovjekovni majstori*, str. 147, bilješka 216a. Split 1959.

³³ C. Fisković, *Drvena gotička skulptura u Trogiru*. *Rad JAZU*, knjiga 275, str. 107, sl. 8. Zagreb 1942.

ljeća.³⁴ Ne sliči ni na skulpture mletačkog kipara Nikole Dente zvanog Cervo u Trogiru i u Splitu,³⁵ kipu sv. Stjepana iz 1355. godine na splitskom Sustipanu,³⁶ niti reljefima sarkofaga u dvorištu franjevačkog samostana u Rabu,³⁷ u kojem Toesca vidi odraze mletačke i pizanske škole.³⁸

Kipari svih tih kamenih reljefa i kipova ne dostižu vrsnoću autora mramornih reljefa uzidanih u propovjedaonicu dubrovačkih franjevac. Možda su uvezeni u Dubrovnik kao cjelina iz Mletaka, ali njihov autor može biti i neki dubrovački majstor, koji bijaše odgojen u Mlecima, ili koji je poznavao tamošnje kiparstvo XIV stoljeća, pa i mletački kipar nastanjen u to vrijeme u Dubrovniku, a tih je bilo nekoliko, prema arhivskim dokumentima koje sam već objavio, ili na njih upozorio.³⁹

Dubrovnik je čitavo stoljeće i još bio pod mletačkom vlasti od 1205. do 1358. godine, pa su iz velikog kulturnog središta na lagunama stizali u ovaj grad, koji se tada izgrađivao i uređivao, graditelji i kipari koji su surađivali s domaćim majstorima. Dubrovčani su tu suradnju pomagali želeći unaprijediti i osigurati svoje umjetničke obrte, a osobito graditeljstvo potrebito obrambenoj i stambenoj izgradnji njihova grada.

Među graditeljima i kiparima, koji su zidali ljepše kuće i izrađivali građevinske ukrase krajem XIII i u XIV stoljeću, bio je i Blasius Venetus koji je s domaćim klesarima Cibranom i Kalendom 1296. godine klesao vrata za kuću Tripa Jurjeva.⁴⁰ Čini se da se među njima isticao Vilano Domenikov da Terço, jer je Petar sin protomajstora Lovra Zadranina stupio 1317. godine u njegovu radionicu.⁴¹ Jače se međutim istaknuo Nikola zvan Corvo, koji je od svog oca Ivana, prvog poznatog protomajstora čuvene mletačke bazilike sv. Marka, naslijedio vjerojatno vještinu građevinskog zanata, pa je čitavo desetljeće od 1318. godine do kraja 1328. godine zidao na dubrovačkoj stolnoj crkvi i u njegovom se radu, koji još nije prepoznat, vjerojatno preplitalo graditeljstvo i kiparstvo. Istaknuvši se u tome postao je zatim i općinski protomajstor. Po njegovim uputama radilo je nekoliko majstora, pa i njegov sugrađanin mletački klesar Vitale iz kontrade sv. Sofije zaposlen na dominikanskom

³⁴ V. sl. *L. Planiscig*, t. XI, XIII—XV, sl. 58, 60, 61, 63, 71, 77, 80.

³⁵ *C. Fisković, Skulpture mletačkog kipara Nikole Dente u Trogiru i u Splitu, Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, 14, str. 63, Split 1962.

³⁶ V. sl. *I. Ostojić, Benediktinci u Hrvatskoj i ostalim našim krajevima I*, str. 363, 364, Split 1963.

³⁷ V. sl. *C. M. Iveković, o. c.*, t. 194.

³⁸ *P. Toesca, o. c.*, str. 405, sl. 371.

³⁹ *C. Fisković, Prvi poznati dubrovački graditelji*, str. 94—100; *C. Fisković, La Romagna, Le Marche, Venezia e la Dalmazia nell'arte dei tempi di Dante. Dante, Atti della giornata internazionale di studio per il VII centenario* (Ravenna, 6—7 marzo 1965), str. 66. Faenza 1965; *C. Fisković, Umjetničke veze između Italije i Dalmacije u Danteovo Doba. Dante i mi*, str. 15 Zagreb 1965. Pored tu spomenutih majstora treba spomenuti i zidara Marka Mlečanina (*magister Marco de Veneciis*) koji se u Dubrovniku nalazio u travnju 1285. godine (*Diversa Cancellariae* 2, str. 74. Historijski arhiv u Dubrovniku.)

⁴⁰ *Diversa Cancellariae* 3, str. 65. Historijski arhiv u Dubrovniku.

⁴¹ *C. Fisković, Zadarski majstori u Dubrovniku tokom XIV stoljeća. Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku II*, str. 398. Dubrovnik 1953.

samostanu.⁴² Pouzdano se zna, da je Ivan sin protomajstora Corva, koji je pohrvatio svoje ime u Ivanče i ostao u Dubrovniku, izrađivao sredinom XIV stoljeća kamene sarkofage sa svetačkim likovima i grbovinia. On se naime 1349. godine obavezao da . . . *facere debeat tres sanctos in petra incisos et clipeos duos ad capita arche cum armis Andre de Bodaca* . . . po uzoru rake mletačkog vojskovođe Petra Morosinija koja je bila podignuta pet godina ranije u dubrovačkoj dominikanskoj crkvi na četiri konzole, vjerojatno onako kao neke u Mlecima i lijepi Gučetićev sarkofag u franjevačkom klausturu. Ivanče je imao i učenika našeg imena Bogavca, a surađivao je i s ostalim mletačkim klesarima koji su u prvoj polovici XIV stoljeća radili u Dubrovniku.⁴³ Među njima je bio i Petar koji se 1348. godine obavezao kiparu Bokši Radomiloviću, da će raditi s njim i njegovim drugovima,⁴⁴ a ti bijahu Miloš Milčević, Prvoje Radoštić i Petar Marković.⁴⁵ Budući da su oni izrađivali trifore, stupove s glavicama, zidne vijence, konzole za dvorane i ostale građevinske ukrase,⁴⁶ zastalno se i *Petrus talliapetra de Venetijs* u Bokšinoj radionici bavio kiparstvom.

Prirodno je, dakle, da ovdje objavljeni reljefi pokazuju dodir s mletačkim gotičkim kiparstvom XIV stoljeća i da se nalaze u crkvi dubrovačkih franjevaca, jer su oni već početkom tog stoljeća naručivali za svoju crkvu drvene ikone iz Mletaka.⁴⁷

Pored velikog raspela istaknutog i naprednog mletačkog slikara Paola Veneziana⁴⁸ pojavili su se, dakle, u agilnoj dubrovačkoj sredini, koja je u XIV stoljeću izgrađivala pažljivo svoju samostalnost i razvijala kulturu, i vrijedne skulpture koje su Dubrovčani njegovali već u pre-romanici, a u dodiru s južnoitalskom umjetnošću i u romanici,⁴⁹ pa stoga nisu mogli mimoći ni trećentističke kpare.

Cjelovita slika razvoja srednjovjekovnog kiparstva u Dubrovniku neće se, međutim, nikada zaokružiti, jer su mnoga djela uništena u potresu XVII stoljeća, pa upravo stoga nam je svako njegovo djelo i svaki ulomak potrebno uvažiti, da se uvidi bar donekle njegov vlastiti razvoj i dodir s tuđim, naprednim umjetničkim žarištima. Taj se s Mlecima počeo razvijati, kako se dosada, po poznatim djelima, čini tek u XIV stoljeću.

Odras tog dodira s mletačkim kiparstvom pokazuje ovdje već spomenuti sarkofag uzdignut na tri profilirane, štitovima i lišćem okićene konzole na istočnom zidu pod trijemom klaustura franjevačkog samosta-

⁴² C. Fisković, *Prvi poznati dubrovački graditelji*, str. 94—96.

⁴³ *Ibid.* str. 94—100.

⁴⁴ *Ibid.* str. 99.

⁴⁵ *Diversa Cancellariae* 15, str. 49, 62. Historijski arhiv u Dubrovniku.

⁴⁶ *Ibid.* str. 36, C. Fisković, *Prvi poznati dubrovački graditelji*, str. 36, 81.

⁴⁷ *Ibid.* str. 9.

⁴⁸ G. Gamulin, *Alcune proposte per maestro Paolo. Emporium LX*, N. 10, str. 154. Bergamo 1964.

⁴⁹ C. Fisković, *Fragments du style roman à Dubrovnik. Archeologia Iugoslavica* I, str. 118. Beograd 1954.

na. Iako ga je F. Jurić djelomično opisao i datirao u XV stoljeće,⁵⁰ a C. M. Iveković mu donio fotografiju,⁵¹ ipak ovo vrijedno djelo nije uočeno u povijesti dalmatinske umjetnosti. Sve tri prednje strane su mu reljefno izrađene ali poklopac koji se odozdo ne vidi, nije ukrašen već se sastoji od ravne ploče s dva željezna koluta za otvaranje. Takvi koluti se sreću rijetko na starijim nadgrobnim pločama npr. na Alešijevoj u splitskoj crkvi sv. Duha. Na prednjoj strani, odijeljenoj tordiranim polustupićima, pod širokim gotičkim lukom je Kristovo uzašašće na nebo. Nad dvanaesticom apostola simetrično poredanih i Marijom u sredini dva anđela nose mandorlu s Kristom. Pod pobočnim lukovima je prikaz stigmatizacije sv. Frane, čiji je lik veći od ostalih, s jedne strane, a s druge sv. Dominik podržava crkvu koja se ruši. Rubovi i trodijeljne arkade su iskićene reljefnim lišćem i izmjeničnim oštrim i ravnim zubcima. Na pobočnim stranama neki sveti biskup s knjigom u ruci podržava Gučetićev grb.

Po stavu uspjelih likova različite fizionomije jednako kao i po koso izljubljenim polustubićima, izmjeničnim oštrim i ravnim zubcima koji se sretaju u mletačkom⁵² i dalmatinskom građevnom ukrasu XIV stoljeća⁵³ sarkofag bi se mogao datirati u to vrijeme. Prizor stigmatizacije sv. Frane preuzeo je sa njega nepoznati klesar na svom već spomenutom kamenom poliptihu u franjevačkom kapitolu, pa mu je stoga i uspjeliji od ostalih likova.⁵⁴ Motiv Kristova uzašašća ponavlja se drugačije prikazan u blizini, na osrednjim slikama Pier Antonija Palmerinija u franjevačkoj sakristiji i u Andrijićevoj crkvi sv. Spasa.⁵⁵

Vlasteoska obitelj Gučetić se upravo u XIV stoljeću isticala u Dubrovniku,⁵⁶ pa je stoga shvatljivo da je neki njen član dao napraviti ovako raskošno iskićenu i umjetnički izrađenu raku. Da li je to bilo na početku XV, kako smatra A. Venturi,⁵⁷ ili u toku druge polovice XIV stoljeća, teško je odrediti, ali obzirom na prisustvo mletačkih majstora u Dubrovniku u tom stoljeću, na njen stil i na razvitak dubrovačkog kiparstva u Cinquecentu, čini mi se da je i to djelo iz Trecenta.

⁵⁰ F. Jurić, o. c. str. 53.

⁵¹ V. sl. C. M. Iveković, o. c. t. 276. Tu je pogrešno naznačeno da je sarkofag u klastru dominikanskog samostana.

⁵² L. Planiscig, o. c. sl. 37, 103, 119, table XI, XIII, XXIII, XXIV, XXV.

⁵³ C. Fisković, *Romaničke kuće u Splitu i u Trogiru*, sl. 10. *Starohrvatska prosvjeta*, serija III, sv. 2. Zagreb 1952.

⁵⁴ C. Fisković, *Prvi poznati dubrovački graditelji*, sl. 21, 22. Upravo zbog toga poliptih nije, možda, djelo dvojice, već jednog majstora.

⁵⁵ V. J. Đurić, *Dubrovačka slikarska škola*, str. 165—168, sl. 88—91. Beograd 1964.

⁵⁶ M. Medini, *Dubrovnik Gučetića*. Posebna izdanja SAN, Odeljenje društvenih nauka, Nova Serija knjiga 9. str. 235. Beograd 1953.; I. Manhnken, *Dubrovački patricijat u XIV veku*, str. 235. Beograd 1960.

⁵⁷ A. Venturi l. c.

Sl. 1 — Franjevačka propovjedaonica u Dubrovniku

Sl. 2 — Franjevačka propovjedaonica u Dubrovniku
Detalj: Madona

Sl. 3 — Franjevačka propovjedaonica u Dubrovniku
Detalj: Sv. Petar

Sl. 4 — Franjevačka propovjedaonica u Dubrovniku
Detalj: Sv. Pavao

Sl. 5 — Franjevačka propovjedaonica u Dubrovniku.
Detalj: Sv. Nikola

Sl. 6 — Franjevačka propovjedaonica u Dubrovniku
Detalj: Sv. Magdalena

Sl. 7 — Glavica sa bifore na Pelinama u Dubrovniku

Sl. 8 — Glavica s Kažotičevim grbom u Trogiru

R é s u m é

RELIEFS VENITIENS DU XIVe. s. A DUBROVNIK

C. Fisković publie cinq reliefs en marbre, non encore publiés, qui se trouvent scellés dans la chaire de l'église franciscaine de la ville de Dubrovnik. Ces reliefs y ont été incrustés postérieurement à leur exécution et formèrent autrefois un ensemble, soit avec un polyptyque d'autel, soit avec la face d'un sarcophage quelconque.

D'après les indices stylistiques de ces reliefs, l'auteur de cet article pense qu'ils sont l'oeuvre d'un sculpteur de talent du XIVe. s., appartenant au cercle des sculpteurs vénitiens de ce temps. Ou bien il s'agit peut-être d'un sculpteur de Dubrovnik formé à Venise, ou même d'un maître vénitien habitant à Dubrovnik; de ceux-ci qui y étaient assez nombreux- l'auteur donne les noms qu'il a trouvés dans les archives de Dubrovnik. Ils collaboraient aussi avec les sculpteurs et constructeurs de Dubrovnik qui, au XIVe. s., travaillaient intensivement dans cette ville.

L'auteur fait également mention dans son exposé du beau sarcophage à reliefs de l'*Ascension du Christ* entre Saint François et Saint Dominique, et portant les armoiries des Gučetić- famille noble de Dubrovnik; ce relief se trouve dans le cloître de l'église franciscaine sus-mentionnée de Dubrovnik et l'on y décèle l'influence vénitienne.